

بررسی رابطه جو عاطفی خانواده با سبک‌های هویت و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان دختر ۱۲ تا ۱۷ ساله مهاجر افغانستانی شهر قم

معصومه ناصری^۱، محمد صادق شجاعی^۲، حسین رضائیان بیلندی^۳

چکیده

هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین جو عاطفی خانواده با سبک‌های هویت و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان دختر ۱۲ تا ۱۷ ساله مهاجر افغانستانی شهر قم در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ است. آزمودنی‌ها ۵۹ دانش‌آموز دختر بودند که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابزارهای اندازه‌گیری، مقیاس جو عاطفی خانواده هیل برن (۱۹۶۴)، سبک‌های هویت برزونسکی (ISI) و سازگاری اجتماعی کالیفرنیا (CTP) بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه گام‌به‌گام انجام شد. نتایج نشان داد که بین جو عاطفی اعضای خانواده با سبک هویت ($P < 0/01$) و سازگاری اجتماعی ($P < 0/05$) دانش‌آموزان دختر رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه از بین حیطه‌های هشت‌گانه جو عاطفی خانواده، بهترین پیش‌بینی‌کننده‌های سبک هویت اطلاعاتی در پژوهش حاضر را وجود احساس امنیت در خانواده و تشویق کردن، برای سبک هویت هنجاری، وجود احساس امنیت، تأیید کردن، نوازش و محبت و برای تعهد هویت، تأیید کردن و تشویق کردن نشان داد. بهترین پیش‌بینی‌کننده‌های سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان دختر را نیز وجود احساس امنیت در خانواده، محبت کردن و تأیید کردن از سوی والدین نشان داد. **واژه‌های کلیدی:** جو عاطفی خانواده، سازگاری اجتماعی، سبک‌های هویت.

۱. دانش‌پژوه کارشناسی ارشد علوم تربیتی، از کشور افغانستان، مجتمع آموزش عالی بنت‌الهدی، جامعه‌المصطفی‌العالمیه، قم، ایران.

Email: Masoome1984@yahoo.com

۲. استادیار گروه روان‌شناسی، مدرسه علوم انسانی، جامعه‌المصطفی‌العالمیه، قم، ایران.

Email: s.shojaei@yahoo.com

۳. استادیار گروه روان‌شناسی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، قم، ایران.

Email: h.rezaeiyan60@gmail.com

۱. مقدمه

مهاجرت، یکی از پدیده‌های اجتماعی است که آثار و پیامدهایی مانند اضطراب، افسردگی، عزت نفس پایین و بحران هویت را به دنبال دارد. (معمدی، و همکاران، ۱۳۸۲) نه تنها خود افرادی که مهاجرت کرده‌اند، بلکه فرزندان آنها که در کشور دوم به دنیا می‌آیند نیز با مسائل و مشکلاتی مانند فضای اجتماعی نامناسب، عدم توجه به شأن و منزلت افراد، نبودن امکانات کافی برای زندگی و تحصیل، ناهم‌گونی فرهنگی بین فضای خانوادگی و اجتماعی، احساس عدم ثبات نسبت به وضعیت حال و آینده کشور، قوانین و مقررات کشور محل زندگی، روشن نبودن آینده کاری و تبلیغات و برجسب‌هایی که علیه آنها وجود دارد روبه‌رو خواهند شد. (مونسوتی، ۲۰۰۸؛ هام، و همکاران، ۲۰۱۵) علاوه بر اینها وجود شرایط نامناسب خانوادگی نیز به مشکلات فرزندان مهاجرین دامن زده و باعث آسیب‌پذیری بیشتر آنها می‌شود.

عوامل مختلفی در سازگاری فردی و اجتماعی افراد نقش دارند که محرومیت‌های جسمانی، عوامل روانی-اجتماعی، عوامل ژنتیکی و ارثی، فشارهای ناشی از زندگی جدید و عوامل تربیتی مانند الگوهای نادرست خانوادگی، فقدان رابطه والد-کودک، طرد کردن فرزندان، حمایت افراطی، محرومیت‌های عاطفی، خودمختاری بیش از حد کودک، انتظارات و خواسته‌های غیرواقع‌گرایانه والدین، کمبود ارتباط و ساختار ناسالم خانواده از مهمترین این عوامل هستند. (ایواتا، و همکاران، ۲۰۰۰، به نقل از خدایاری‌فرد، و همکاران، ۱۳۸۶)

عامل اصلی تأثیرگذار بر سازگاری اجتماعی کودکان و نوجوانان، خانواده است. خانواده با تعاملات و برخوردهایی که با فرزندان دارد روش‌های فکری و عملی را به آنها القای می‌کند که به مرور زمان، شکل عادت به خود می‌گیرد. هر خانواده، وضعیت و فضای عاطفی منحصر به فرد خود را دارد و روش اداره و عملکرد آنها با یکدیگر متفاوت است. شرفی (۱۳۸۱) خانواده را از نظر کیفیت

روابط درونی به چهار دسته متلاشی، متزلزل، متعادل و متعالی تقسیم کرده است. ستیر^۱ (۱۹۷۰) در یک دسته‌بندی کلی‌تر، خانواده‌ها را از نظر کیفیت روابط عاطفی به دو نوع آشفته و بالنده دسته‌بندی کرده است (نوابی‌نژاد، ۱۳۸۱). بدون شك، فضای عاطفی حاکم بر خانواده روی ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری فرزندان تأثیر می‌گذارد. تحقیقات تجربی نیز نشان داده است که مهمترین تأثیر محیط خانواده بر سازگاری اجتماعی کودکان از فضای حاکم بر آن و جو عاطفی خانواده نشأت می‌گیرد (دمو^۲، ۱۹۹۱). بنابراین، بسته به اینکه محیط خانه سرشار از عشق و محبت باشد یا مملو از تعارض، وضعیت سازگاری اجتماعی فرزندان در آینده متفاوت خواهد شد. بوریاج (۲۰۱۳) جو عاطفی خانواده را مؤلفه اصلی می‌داند و تأثیر آن را بر رفتارهای کودکان و از جمله سازگاری اجتماعی آنها در پژوهش‌های خود بررسی کرده است. وی می‌گوید: «شواهد قانع‌کننده‌ای برای اهمیت جو عاطفی خانواده در تعیین سازگاری اجتماعی فرزندان وجود دارد. در خلال دوره کودکی، سازگاری و کنترل رفتار به تدریج از والدین به فرزندان منتقل می‌شود. همچنین، اینکه والدین سعی کنند به قضاوت‌های پخته فرزندان خود احترام بگذارند و تنها در مورد مسائل مهم موضع قاطع اتخاذ کنند نیز در این زمینه کمک خواهد کرد» (پاپالیا، و همکاران، ۱۳۹۱).

از نظر برخی محققان، جو عاطفی خانواده با سبک فرزندپروری ارتباط دارد. همه پدر و مادرها قادر به خلق محیط خانوادگی مثبت و سالم نیستند. سازگاری روان‌شناختی والدین، سبک فرزندپروری و کیفیت زندگی زناشویی آنها همه بر سازگاری اجتماعی و رشد شناختی کودکان تأثیر می‌گذارد. (میلر، و همکاران، ۱۹۹۳) بنابراین، شواهد کافی وجود دارد مبنی بر اینکه کیفیت جو عاطفی خانواده بر سازگاری اجتماعی نوجوانان تأثیرگذار است. کیفیت جو عاطفی

1. Satir

2. Demo

خانواده که شامل روابط والدین نسبت به فرزندان، فرزندان نسبت به یکدیگر و والدین نسبت به هم می‌شود (راسبرگ و کیدر، ۱۹۹۲)، می‌تواند در ایجاد سازگاری کودکان و نوجوانان تسهیل‌کننده و یا بازدارنده باشد. کودکان در محیط خانواده، حس محبت و امنیت و توانایی‌های یادگیری اجتماعی را کسب می‌کنند و به‌وسیله کیفیت روابط بین والدین خود و بازی کردن با برادران و خواهران و سایر کودکان، مهارت‌های اجتماعی لازم را برای سازگاری بهتر می‌آموزند.

موضوع مهم دیگر در فرزندان مهاجر، مسئله هویت‌یابی است. ریشه هویت‌یابی نیز به دوره کودکی برمی‌گردد. آنها به تدریج درک می‌کنند که چه کسی هستند و کدام هویت‌های گروهی برای آنها اهمیت دارد. ارزش‌های اجتماعی در موارد مختلف، روی هویت‌یابی فرزندان مهاجر تأثیر می‌گذارد. ظهور و بروز اصلی هویت در دوره نوجوانی است. هویت عبارت است از: مجموعه ویژگی‌های فردی که شخص به واسطه آن، خود را متمایز از دیگران دانسته و به تعامل با دیگران می‌پردازد (نظریور و عمادی، ۱۳۸۸). به عقیده اریکسون، درک هویت فردی، مستلزم تقابل روانی- اجتماعی در دوره نوجوانی است. در این دوره، نوجوان باید بتواند بین آن تصویری که از خودش دارد و آن تصویری که دیگران از وی دارند هماهنگی ایجاد کند (فیست و فیست، ۱۳۸۶). یافته‌ها نشان می‌دهد که هویت از تجربیات روانی- اجتماعی در گذشته از جمله تعلق و دلبستگی به خانواده، گروه همسالان، کشور و باورها و اعتقادات فرد نشأت می‌گیرد (رایکمن، ۱۳۹۳).

براساس تحقیقات انجام شده، عوامل مختلف می‌تواند فرایند هویت‌یابی را در نوجوانان با مشکل مواجه کند. جدیدترین نظریه هویت که مبنای نظری تحقیق حاضر را تشکیل می‌دهد نظریه سبک‌های هویت برزونسکی است. در این نظریه، الگوی شناختی- اتماعی مطرح می‌شود که در آن به تفاوت‌های افراد در استفاده از فرایند شناختی- اجتماعی، تصمیم‌گیری و حل مسئله، مواجهه با مشکلات، درگیری با تکالیف و برخورداری از سلامت عمومی شناختی پرداخته شده است. براساس این دیدگاه، هویت، ساختاری شناختی و چارچوب ارجاعی شخصی است که برای تفسیر تجارب و اطلاعات مربوط به خود، پاسخ به پرسش‌هایی درباره مفهوم معناداری و هدف زندگی به‌کار گرفته می‌شود. افراد نقش‌های فعالی در ساختن تفکر خود درباره اینکه چه

کسی هستند، ایفا می‌کنند. هنگامی که تلاش‌های سازگارانۀ موفقیت‌آمیز نباشد هویت‌یابی با مشکل مواجه می‌شود. (برزونسکی، ۲۰۰۳)

شواهد دیگر نشان می‌دهد که شکل‌گیری هویت برای همه نوجوانان، تکلیف بسیار دشواری است، ولی برای فرزندان مهاجرین اهمیت و دشواری آن دوچندان می‌شود. (جیمینز^۱، ۲۰۱۰) آنها در فضای اجتماعی و فرهنگی دور از کشور اصلی، خودانگاره‌شان را تشکیل می‌دهند؛ یعنی ادغام عقایدشان درباره خود و اینکه دیگران چه تصویری از آنها دارند. فرزندان مهاجر در این دوره با دو فرهنگ در تماس هستند: یکی فرهنگ قومی و خانوادگی خودشان و دیگری فرهنگ جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند. باید دانست که شیوه‌های همانندسازی آنها با این فرهنگ‌ها همسان نیست (جیمینز، ۲۰۱۰). برخی تحقیق‌ها درباره فرهنگ‌پذیری مهاجرین، مسئله بروز تعارض بین فرهنگ قومی و خانوادگی فرد و فرهنگ بزرگ‌تر اجتماعی را اجتناب‌ناپذیر می‌دانند (بوروس^۲، و همکاران، ۱۹۹۸). مشکل نوجوانان خانواده‌های مهاجر آن است که فرهنگی که در آن متولد شده‌اند توسط فرهنگی که در آن پرورش می‌یابند به‌درستی درک یا ارزش‌گذاری نمی‌شود (فلدمن^۳، و همکاران، ۱۹۹۲).

فرزندان در خانواده یاد می‌گیرند که چه احساسی نسبت به خود داشته باشند. (بامریند، ۱۹۹۴) شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد بین جو عاطفی خانواده و هویت‌یابی بهنجار در سنین ۱۲ تا ۱۸ سالگی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد (مارک استرون و مارشال، ۲۰۰۷). هر اندازه جو عاطفی خانواده سالم‌تر و سبک‌فرزندپروری مثبت باشد به همان اندازه، فرایند هویت‌یابی تسهیلی خواهد شد. این تحقیق‌ها به‌خوبی بیان‌گر ارتباط بین جو عاطفی خانواده و هویت‌یابی بهنجار فرزندان است و می‌توان نتیجه گرفت که جو عاطفی خانواده می‌تواند عامل پیش‌بینی‌کننده هویت‌یابی بهنجار باشد و برعکس، شرایط نامناسب خانوادگی و جو عاطفی

ناسالم در خانواده باعث اختلال در فرایند هویت‌یابی خواهد شد. برخی تحقیق‌ها نیز حاکی از آن است که جو عاطفی مثبت در خانواده، زمینه هویت‌یابی بهنجار، سازگاری و موفقیت افراد را در دوره نوجوانی فراهم می‌کند (روزنبرگ، ۱۹۸۸؛ کیزتان، ۱۳۸۰؛ قاراخانی، ۱۳۸۵). در مجموع، تحقیقات نشان‌دهنده ارتباط مثبت و معنادار بین جو عاطفی خانواده و هویت‌یابی بهنجار در فرزندان است.

با توجه به اوضاع و شرایط فرزندان مهاجرین افغانستانی در ایران و از جمله در قم، شایسته است که شرایط خانوادگی، سازگاری و عملکرد آنها در مدرسه، خانواده و جامعه، تجزیه و تحلیل شود. از این رو، هرگونه اقدام برای برنامه‌ریزی و پیشگیری از مشکلات اجتماعی مهاجرین به‌ویژه فرزندان مهاجرین، مستلزم به‌دست آوردن تصویر واقعی از وضعیت و روابط عاطفی موجود در خانواده آنهاست. سؤال مطرح در پژوهش حاضر این است که آیا جو عاطفی خانواده با سبک‌های هویت و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان دختر ۱۲ تا ۱۷ ساله مهاجرین افغانستانی شهر قم ارتباط دارد یا نه. ارتباط بین جو عاطفی خانواده با سبک‌های هویت و سازگاری اجتماعی، فقط بیان‌گر نوعی همبستگی است و بیان‌گر علیت نیست. این مسئله اصلی پژوهش حاضر است. در بررسی‌های بیشتر شاید بتوان رابطه علی و معلولی را مورد پرسش قرار داد و به بررسی این مسئله پرداخت که آیا جو عاطفی خانواده می‌تواند عامل پیش‌بینی‌کننده سبک‌های هویت و سازگاری اجتماعی در نظر گرفته شود یا نه.

۲. روش پژوهش

بر مبنای هدف اصلی پژوهش یعنی، بررسی رابطه جو عاطفی خانواده با سبک‌های هویت و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان دختر ۱۲ تا ۱۷ ساله مهاجرین افغانستانی شهر قم، پژوهش حاضر به روش غیرآزمایشی از نوع همبستگی انجام شد.

۳. جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر عبارت است از: تمام دانش‌آموزان دختر ۱۲ تا ۱۷ ساله مهاجرین افغانستانی شهر قم که در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ مشغول به تحصیل بوده‌اند. با توجه به آمار اعلام شده از سوی آموزش و پرورش کل استان قم، تعداد کل دانش‌آموزان دختر مهاجر افغانستانی شهر قم در این بازه سنی، حدود ۴۵۰۰ نفر است. با در نظر گرفتن حجم جامعه مورد نظر براساس جدول کرجسی-مورگان^۱ (ییبانگرد، ۱۳۸۴) حجم ۳۵۴ نفر کافی بود که پس از حذف پرسش‌نامه‌های ناقص، اطلاعات ۵۰۱ دانش‌آموز وارد مرحله تحلیل شد.

۴. نمونه آماری

نمونه‌های پژوهش حاضر با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابتدا از بین تمام ۴ ناحیه و ۳ منطقه آموزش و پرورش استان قم، ۳ ناحیه که تجمع بیشتری از اتباع خارجی را داشت، انتخاب شدند. در مرحله بعد، مدرسی که بیشترین اتباع افغانستانی را داشتند و تعداد آنها ۹ مدرسه بود، انتخاب شدند. در مرحله بعد، کلاس‌هایی که تعداد دانش‌آموزان بیشتری از اتباع افغانستانی را داشتند به صورت تصادفی انتخاب شدند و در نهایت ۵۰۴ دانش‌آموز انتخاب شدند.

۵. ابزار سنجش

برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسش‌نامه‌های روابط والد-فرزند، سازگاری اجتماعی و سبک هویت استفاده شد.

الف) پرسش‌نامه روابط والد-فرزند: این پرسش‌نامه را آلفرد بی هیل برن (۱۹۶۴) برای سنجش میزان مهرورزی در تعاملات پدر و مادر-فرزندی ساخت. این مقیاس ۸ خرده مقیاس دارد. کل مقیاس شامل شانزده پرسش و هر خرده‌مقیاس دربرگیرنده دو پرسش است.

پرسش‌های فرد به پیوند عاطفی پدر و فرزند و پرسش‌های زوج به پیوند عاطفی مادر و فرزند اختصاص دارد. برای هر پرسش نیز یک طیف پنج‌گانه پاسخ‌دهی وجود دارد. نخستین پاسخ نشان‌دهنده ضعیف‌ترین و آخرین پاسخ نشان‌دهنده نیرومندترین رابطه عاطفی است که از زمان گذشته تا حال بین پدر، مادر و فرزند وجود داشته است. برای ارزیابی پایایی این آزمون، حقیقی و همکاران (۱۳۸۱) از روی ماده‌های آزمون، اقدام به تهیه یک پرسش‌نامه ملاک کردند که به نوعی متفاوت به ارزیابی حیطه‌های هشت‌گانه این مقیاس می‌پرداختند. پس از اجرای آن بر روی یک نمونه ۱۰۰ نفری از دانش‌آموزان، ضریب همبستگی بین نمره کل مقیاس روابط عاطفی اعضای خانواده، حیطه‌های هشت‌گانه آن و پرسش‌نامه ملاک را محاسبه کردند که این ضریب بین نمره کل این دو آزمون $(P < 0/001, r = 0/64)$ به دست آمد. نتایج ضریب همبستگی بین این دو آزمون نشان داد که پایایی این آزمون در حد مطلوب است و می‌توان به نتایج آن اعتماد کرد. ب) پرسش‌نامه سبک هویت برزونسکی (ISI): این پرسش‌نامه برای جهت‌گیری هویت افراد توسط برزونسکی در سال ۱۹۸۹ ساخته شده است و در سال ۱۹۹۲ مورد تجدید نظر قرار گرفت. این آزمون، نوعی ابزار خودگزارشی ۴۰ عبارتی است که از ۴ زیرمقیاس تشکیل شده است. برای به دست آوردن نمره هر زیرمقیاس باید امتیاز مربوط به هر زیرمقیاس با هم جمع شود. برخی از عبارت‌ها به صورت منفی نمره‌گذاری می‌شوند.

ج) پرسش‌نامه سازگاری اجتماعی آزمون شخصیتی کالیفرنیا (CTP): این آزمون، نیم‌رخ سازگاری فردی و اجتماعی فرد را اندازه‌گیری می‌کند که توسط ثورپ، کلارک و تیگز (۱۹۵۳) ساخته شده دو قطب سازگاری فردی و سازگاری اجتماعی دارد. در پژوهش حاضر فقط بخش سازگاری اجتماعی استفاده شده است. آزمون، پنج سطح سنی پیش‌دبستانی، دبستانی، راهنمایی، دبیرستانی و بزرگسالی دارد که سطح دبیرستانی آن در مطالعه حاضر استفاده شده است. این آزمون، ۶ خرده‌مقیاس دارد. هر خرده‌مقیاس ۱۵ سؤال و در مجموع ۹۰ سؤال دارد. پاسخ به سؤالات آزمون به صورت «بلی» یا «خیر» است. به پاسخ‌های صحیح، امتیاز ۱ و به پاسخ‌های غلط، امتیاز صفر تعلق می‌گیرد. آنگاه امتیازهای صحیح مربوط به ۱۵ ماده هر خرده‌مقیاس با

هم جمع می‌شوند و نمره هر خرده‌مقیاس به دست می‌آید. سپس نمره‌های ۶ خرده‌مقیاس با هم جمع شده و نمره کل سازگاری اجتماعی به دست می‌آید.

۶. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تحلیل داده‌ها، پس از وارد کردن اطلاعات پرسش‌نامه‌ها در نرم‌افزار spss ابتدا داده‌ها در سطح توصیفی (میانگین، انحراف معیار، فراوانی و...) بررسی شدند و سپس بررسی فرضیات و سؤالات پژوهش به ترتیب زیر صورت گرفت:

- برای بررسی ضریب همبستگی تمام متغیرها با یکدیگر از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است.

- برای بررسی قدرت پیش‌بینی‌کنندگی سبک هویت و سازگاری اجتماعی به وسیله جو عاطفی خانواده از آزمون رگرسیون چندمتغیره گام به گام استفاده شده است.

دلیل استفاده از رگرسیون و از طرفی رگرسیون گام به گام، این است که از سویی به یاری رگرسیون می‌توان نمره‌های یک متغیر را روی متغیر دیگر پیش‌بینی کرد و از طرفی، رگرسیون گام به گام به ترتیب، متغیرهایی که تأثیر اندک و فاقد معنایی برای پیش‌بینی متغیر ملاک دارند را از مدل رگرسیون حذف می‌کند و در نهایت، متغیرهایی را که به شکل معناداری می‌توانند متغیر ملاک را پیش‌بینی کنند در مدل رگرسیون قرار می‌دهد. (هومن، ۱۳۷۶)

۶-۱. تجزیه و تحلیل داده‌ها براساس فرضیه‌ها

در این بخش، آزمون همبستگی پیرسون برای سنجش رابطه بین جو عاطفی خانواده آزمودنی‌ها با سبک‌های هویت و سازگاری اجتماعی آنها و نتایج آزمون‌های رگرسیون گام به گام برای پیش‌بینی سبک هویت و سازگاری اجتماعی آزمودنی‌ها با توجه به جو عاطفی ارائه می‌شود.

فرضیه اول: بین جو عاطفی خانواده و سبک‌های هویت دانش‌آموزان دختر رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

برای سنجش این فرضیه در جدول ۱، ضرایب همبستگی میان نمره کل جو عاطفی و خرده مقیاس های آن و سبک های هویت آزمودنی ها به همراه سطوح معناداری ارائه شده است.

جدول ۱: ضرایب همبستگی نمره کل جو عاطفی با خرده مقیاس های آن و سبک های هویتی

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
۱. جهت گیری اطلاعاتی	1												
۲. جهت گیری هنجاری	.596**	1											
۳. جهت گیری سردرگم/اجتنابی	.128**	.086	1										
۴. تعهد	.464**	.394**	.329**	1									
۵. محبت	.254**	.280**	.013	.217**	1								
۶. نوازش	.182**	.138**	-.018	.121**	.697**	1							
۷. تأیید کردن	.255**	.322**	.070	.272**	.612**	.577**	1						
۸. تجربه های مشترک	.222**	.285**	.009	.208**	.533**	.533**	.597**	1					
۹. هدیه دادن	.207**	.229**	.010	.148**	.573**	.589**	.601**	.594**	1				
۱۰. تشویق کردن	.291**	.318**	-.007	.244**	.599**	.602**	.640**	.555**	.646**	1			
۱۱. اعتماد کردن	.256**	.338**	-.026	.230**	.563**	.449**	.578**	.504**	.520**	.661**	1		
۱۲. احساس امنیت	.283**	.385**	-.023	.188**	.568**	.481**	.550**	.504**	.499**	.641**	.663**	1	
۱۳. نمره کل جو عاطفی	.306**	.358**	.004	.254**	.807**	.781**	.811**	.760**	.798**	.843**	.774**	.769**	1

(n=501) **P. <0/0

در جدول ۱ ماتریس همبستگی میان نمره کل جو عاطفی و هشت حوزه آن با سبک های هویت و زیرمقیاس های آن ارائه شده است. همان گونه که در این جدول مشاهده می شود میان نمره کل جو عاطفی با نمره سبک های هویت (غیر از جهت گیری سردرگم/اجتنابی) به طور معنادار، رابطه مستقیم با شدت متوسط در دامنه ای بین ($r=0/254$ تا $r=0/358$) وجود دارد. همچنین همبستگی معنادار میان هر یک از خرده مقیاس های سبک های هویت (غیر از جهت گیری سردرگم/اجتنابی) با مؤلفه های جو عاطفی در دامنه ای بین ($r=0/121$ تا $r=0/385$) بیان گر رابطه مستقیم و ضعیف تا متوسط میان متغیرهای مذکور است.

فرضیه دوم: بین جو عاطفی خانواده و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. برای سنجش این فرضیه در جدول ۲ ضرایب همبستگی میان نمره کل جو عاطفی و خرده مقیاس های آن و نمره کل سازگاری اجتماعی آزمودنی ها و خرده مقیاس های آن به همراه سطوح معناداری ارائه شده است.

جدول ۲: ماتریس همبستگی میان نمره کل و زیرمقیاس های جو عاطفی با نمره کل و زیرمقیاس های سازگاری اجتماعی

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
۱. قالب های اجتماعی	1															
۲. مهارت های اجتماعی	.246**	1														
۳. گرایش ضد اجتماعی	.450**	.317**	1													
۴. روابط خانوادگی	.348**	.384**	.520**	1												
۵. روابط مدرسه ای	.267**	.363**	.384**	.469**	1											
۶. روابط اجتماعی	.159**	.275**	.280**	.239**	.308**	1										
۷. نمره کل سازگاری	.577**	.643**	.752**	.789**	.679**	.545**	1									
۸. محبت	.209**	.174**	.264**	.507**	.236**	.147**	.407**	1								
۹. نوازش	.158**	.155**	.240**	.407**	.205**	.121**	.340**	.697**	1							
۱۰. تأیید کردن	.144**	.221**	.219**	.501**	.232**	.144**	.390**	.612**	.577**	1						
۱۱. تجربه های مشترک	.139**	.198**	.165**	.419**	.118**	.127**	.313**	.533**	.597**	.533**	1					
۱۲. هدیه دادن	.136**	.207**	.169**	.433**	.201**	.125**	.338**	.573**	.589**	.601**	.594**	1				
۱۳. تشویق کردن	.113*	.220**	.166**	.450**	.211**	.101*	.338**	.599**	.602**	.640**	.555**	.646**	1			
۱۴. اعتماد کردن	.198**	.229**	.214**	.493**	.219**	.111*	.388**	.563**	.449**	.578**	.504**	.520**	.661**	1		
۱۵. احساس امنیت	.167**	.212**	.309**	.513**	.251**	.145**	.425**	.568**	.481**	.550**	.504**	.499**	.641**	.663**	1	
۱۶. نمره کل جو عاطفی	.198**	.254**	.274**	.585**	.263**	.160**	.461**	.807**	.781**	.811**	.760**	.798**	.843**	.774**	.769**	1

در جدول ۲ ماتریس همبستگی میان نمره کل جو عاطفی و زیرمقیاس های آن با نمره کل سازگاری اجتماعی و زیرمقیاس های آن ارائه شده است. همان گونه که در جدول نیز منعکس شده است میان نمره کل جو عاطفی با نمره کل سازگاری اجتماعی، رابطه معنادار، مستقیم و با شدت متوسط وجود دارد ($P < 0/01$ و $r = 0/461$).

همچنین همبستگی معنادار با سطح معناداری ($P < 0/01$) میان هر يك از زیرمقیاس‌های جو عاطفی با زیرمقیاس‌های سازگاری اجتماعی در دامنه‌ای بین $r = 0/118$ تا $r = 0/513$ بیان‌گر رابطه مستقیم و ضعیف تا متوسط میان جو عاطفی با هر يك از مؤلفه‌های مذکور است. رابطه همبستگی معنادار در سطح معناداری ($P < 0/05$) و البته ضعیفی میان زیرمقیاس‌های تشویق کردن و اعتماد کردن با قالب‌های اجتماعی و روابط اجتماعی وجود دارد ($r = 0/101$ ، $r = 0/113$) و $r = 0/111$). همچنین نمره کل جو عاطفی با زیرمقیاس گرایش ضد اجتماعی در سطح معناداری ($r = 0/274$ ، $P < 0/01$) است که رابطه معنادار و مستقیم را نشان می‌دهد.

فرضیه سوم: جو عاطفی خانواده، سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان دختر را پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۳: تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام برای پیش‌بینی سازگاری اجتماعی از روی مؤلفه‌های جو عاطفی

مدل	SS	df	MS	F	P
۱	رگرسیون	۱	۹۴۷۴/۲۸۶	۱۰۹/۸۸۶	۰/۰۰۰
	باقی‌مانده	۴۹۹	۸۶/۲۱۹		
۲	رگرسیون	۲	۱۱۵۹۵/۲۳۲	۷۰/۵۸۸	۰/۰۰۰
	باقی‌مانده	۴۹۸	۸۲/۱۳۳		
۳	رگرسیون	۳	۱۲۲۴۴/۶۵۵	۵۰/۳۹۵	۰/۰۰۰
	باقی‌مانده	۴۹۷	۸۰/۹۹۲		
۱ احساس امنیت					
۲ احساس امنیت + محبت					
۳ احساس امنیت + محبت + تأیید کردن					

در جدول ۳ نتایج تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام برای پیش‌بینی سازگاری اجتماعی از روی هشت مؤلفه جو عاطفی (محبت، نوازش، تأیید کردن، تجربه‌های مشترک، هدیه دادن، تشویق کردن، اعتماد کردن و احساس امنیت) ارائه شده است. همان‌گونه که در جدول نیز مشاهده می‌شود از میان مؤلفه‌های مذکور، مؤلفه‌های احساس امنیت، محبت و تأیید کردن توانایی پیش‌بینی سازگاری را دارند. نسبت‌های معنادار F بیان‌گر آن است که متغیرهای پیش‌بین، قدرت تبیین خوبی دارند ($P < 0/01$).

جدول ۴: ضریب تعیین و ضرایب رگرسیون مربوط به پیش‌بینی سازگاری اجتماعی از روی مؤلفه‌های جو عاطفی

	مدل	B	β	t	R	R^2	SE	P
۱	احساس امنیت	۱/۸۹۳	۰/۴۲۵	۱۰/۴۸۳	۰/۴۲۵	۰/۱۸۰	۹/۲۸۵۴۳	۰/۰۰۰
۲	احساس امنیت	۱/۲۷۶	۰/۲۸۶	۵/۹۵۸	۰/۴۷۰	۰/۲۲۰	۹/۰۶۲۷۵	۰/۰۰۰
	محبت	۱/۱۴۴	۰/۲۴۴	۵/۰۸۲				۰/۰۰۰
۳	احساس امنیت	۱/۰۷۹	۰/۲۴۲	۴/۸۲۴	۰/۴۸۳	۰/۲۳۳	۸/۹۹۹۵۵	۰/۰۰۰
	محبت	۰/۸۳۷	۰/۱۷۹	۳/۳۶۹				۰/۰۰۱
	تأیید کردن	۰/۶۴۹	۰/۱۴۸	۲/۸۳۲				۰/۰۰۵

در جدول ۴ ضریب تعیین و نسبت‌های تحلیل رگرسیون ارائه شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود مؤلفه‌های احساس امنیت، محبت و تأیید کردن با هم توانایی تبیین ۲۳/۳٪ از واریانس تغییرات سازگاری اجتماعی را به‌طور معنادار دارند. براساس نتایج مندرج در جدول، مؤلفه احساس امنیت به‌تنهایی توانایی تبیین ۱۸٪ از واریانس سازگاری اجتماعی را دارد. با اضافه شدن مؤلفه محبت، این میزان به ۲۲٪ و با اضافه شدن مؤلفه تأیید کردن به ۲۳/۳٪ می‌رسد. بنابراین، با توجه به این نتایج به‌نظر می‌رسد که از میان مؤلفه‌های مذکور، مؤلفه احساس امنیت سهم بیشتری در پیش‌بینی سازگاری اجتماعی دارد.

ضرایب رگرسیون متغیرهای پیش‌بین نیز نشان می‌دهد که در مدل اول، احساس امنیت ($\beta=۰/۴۲۵$) با توجه به آماره t می‌تواند تغییرات مربوط به سازگاری اجتماعی را با اطمینان ۹۹٪ پیش‌بینی کند. در مدل دوم با اضافه شدن مؤلفه محبت با توجه به آماره t دو متغیر احساس امنیت ($\beta=۰/۲۸۶$) و محبت ($\beta=۰/۲۴۴$) با هم می‌توانند تغییرات مربوط به سازگاری اجتماعی را با اطمینان ۹۹٪ پیش‌بینی کنند. در مدل سوم با اضافه شدن مؤلفه تأیید کردن با توجه به آماره t سه متغیر احساس امنیت ($\beta=۰/۲۴۲$)، محبت ($\beta=۰/۱۷۹$) و تأیید کردن ($\beta=۰/۱۴۸$) با هم می‌توانند تغییرات مربوط به سازگاری اجتماعی را با اطمینان ۹۵٪ پیش‌بینی کنند.

فرضیه چهارم: جو عاطفی خانواده، سبک‌های هویت دانش‌آموزان دختر را پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۵: تحلیل رگرسیون گام به گام برای پیش بینی سبک هویت اطلاعاتی از روی مؤلفه های جو عاطفی

مدل	SS	Df	MS	F	P
۱	رگرسیون	۲۰۸۲/۸۳۵	۱	۲۰۸۲/۸۳۵	۰/۰۰۰
	باقی مانده	۲۲۵۰۳/۳۳۶	۴۹۹	۴۵/۰۹۷	
۲	رگرسیون	۲۴۶۹/۲۶۶	۲	۱۲۳۴/۶۳۳	۰/۰۰۰
	باقی مانده	۲۲۱۱۶/۹۰۶	۴۹۸	۴۴/۴۱۱	
۱	تشویق کردن				
۲	تشویق کردن + احساس امنیت				

در جدول ۵ نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام برای پیش بینی سبک هویت اطلاعاتی از روی هشت مؤلفه جو عاطفی (محبت، نوازش، تأیید کردن، تجربه های مشترک، هدیه دادن، تشویق کردن، اعتماد کردن و احساس امنیت) ارائه شده است. همان گونه که در جدول نیز مشاهده می شود از میان مؤلفه های مذکور، مؤلفه های تشویق کردن و احساس امنیت، توانایی پیش بینی سبک هویت اطلاعاتی را دارند. نسبت های معنادار F بیان گر آن است که متغیرهای پیش بین، قدرت تبیین خوبی دارند ($P < ۰/۰۱$).

جدول ۶: ضریب تعیین و ضرایب رگرسیون مربوط به پیش بینی سبک هویت اطلاعاتی از روی مؤلفه های جو عاطفی

	مدل	B	β	t	R	R ²	SE	P
۱	تشویق کردن	۰/۸۳۹	۰/۲۹۱	۶/۷۹۶	۰/۲۹۱	۰/۰۸۴	۶/۷۱۵۴۲	۰/۰۰۰
۲	تشویق کردن	۰/۵۳۷	۰/۱۸۶	۳/۳۶۸	۰/۳۱۷	۰/۱۰۰	۶/۶۶۴۱۹	۰/۰۰۱
۳	احساس امنیت	۰/۴۹۸	۰/۱۶۳	۲/۹۵۰				۰/۰۰۳

در جدول ۶ ضریب تعیین و نسبت های تحلیل رگرسیون ارائه شده است. همان گونه که مشاهده می شود مؤلفه های تشویق کردن و احساس امنیت، با هم توانایی تبیین ۱۰٪ از واریانس تغییرات سبک هویت اطلاعاتی را به طور معنادار دارند. براساس نتایج مندرج در جدول، تشویق کردن به تنهایی، توانایی تبیین ۸/۴٪ از واریانس سبک هویت اطلاعاتی را دارد و با اضافه شدن مؤلفه احساس امنیت، این میزان به ۱۰٪ می رسد. ضرایب رگرسیون متغیرهای پیش بین نیز نشان

می‌دهد که در مدل اول تشویق کردن ($\beta=0/291$) با توجه به آماره t می‌تواند تغییرات مربوط به سبک هویت اطلاعاتی را با اطمینان بیش از ۹۹٪ درصد پیش‌بینی کند. همچنین در مدل دوم با اضافه شدن مؤلفه احساس امنیت با توجه به آماره t ، دو متغیر تشویق کردن ($\beta=0/186$) و احساس امنیت ($\beta=0/163$) با هم می‌توانند تغییرات مربوط به سبک هویت اطلاعاتی را با اطمینان بیش از ۹۹٪ پیش‌بینی کنند.

جدول ۷: تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام برای پیش‌بینی سبک هویت هنجاری از روی مؤلفه‌های جو عاطفی

مدل		SS	df	MS	F	P
۱	رگرسیون	۲۴۰۰/۶۰۶	۱	۲۴۰۰/۶۰۶	۸۶/۷۸۰	۰/۰۰۰
	باقی‌مانده	۱۳۸۰۳/۹۴۵	۴۹۹	۲۷/۶۶۳		
۲	رگرسیون	۲۶۸۱/۸۹۹	۲	۱۳۴۰/۹۴۹	۴۹/۳۸۳	۰/۰۰۰
	باقی‌مانده	۱۳۵۲۲/۶۵۲	۴۹۸	۲۷/۱۵۴		
۳	رگرسیون	۲۹۲۱/۹۷۹	۳	۹۷۳/۹۹۳	۳۶/۴۴۴	۰/۰۰۰
	باقی‌مانده	۱۳۲۸۲/۵۷۲	۴۹۷	۲۶/۷۲۵		
۴	رگرسیون	۳۰۵۷/۴۷۳	۴	۷۶۴/۳۶۸	۲۸/۸۳۷	۰/۰۰۰
	باقی‌مانده	۱۳۱۴۷/۰۷۸	۴۹۶	۲۶/۵۰۶		
	احساس امنیت					
	احساس امنیت + تأیید کردن					
	احساس امنیت + تأیید کردن + نوازش					
	احساس امنیت + تأیید کردن + نوازش + محبت					

در جدول ۷ نتایج تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام برای پیش‌بینی سبک هویت هنجاری از روی هشت مؤلفه جو عاطفی (محبت، نوازش، تأیید کردن، تجربه‌های مشترک، هدیه دادن، تشویق کردن، اعتماد کردن و احساس امنیت) ارائه شده است. همان‌گونه که در جدول نیز مشاهده می‌شود از میان مؤلفه‌های مذکور، مؤلفه‌های احساس امنیت، تأیید کردن، نوازش و محبت، توانایی پیش‌بینی سبک هویت هنجاری را دارند. نسبت‌های معنادار F بیان‌گر آن است که متغیرهای پیش‌بین، قدرت تبیین خوبی دارند ($P<0/01$).

جدول ۸: ضریب تعیین و ضرایب رگرسیون مربوط به پیش‌بینی سبک هویت هنجاری از روی مؤلفه‌های جو عاطفی

مدل	B	β	t	R	R ²	SE	P
۱ احساس امنیت	۰/۹۵۳	۰/۳۸۵	۹/۳۱۶	۰/۳۸۵	۰/۱۴۸	۵/۲۵۹۵۸	۰/۰۰۰
۲ احساس امنیت	۰/۷۳۸	۰/۲۹۸	۶/۰۸۶	۰/۴۰۷	۰/۱۶۵	۵/۲۱۰۹۴	۰/۰۰۰
تأیید کردن	۰/۳۸۵	۰/۱۵۸	۳/۲۱۹				۰/۰۰۱
۳ احساس امنیت	۰/۸۲۸	۰/۳۳۴	۶/۶۷۵	۰/۴۲۵	۰/۱۸۰	۵/۱۶۹۶۷	۰/۰۰۰
تأیید کردن	۰/۵۵۲	۰/۲۲۷	۴/۲۱۴				۰/۰۰۰
نوازش	-۰/۳۴۰	-۰/۱۵۴	-۲/۹۹۷				۰/۰۰۳
۴ احساس امنیت	۰/۷۴۹	۰/۳۰۳	۵/۸۴۲	۰/۴۳۴	۰/۱۸۸	۵/۱۴۸۴۲	۰/۰۰۰
تأیید کردن	۰/۴۷۵	۰/۱۹۵	۳/۵۲۲				۰/۰۰۰
نوازش	-۰/۴۸۴	-۰/۲۱۹	-۳/۷۳۳				۰/۰۰۰
محبت	۰/۳۶۹	۰/۱۴۲	۲/۲۶۱				۰/۰۲۴

در جدول ۸ ضریب تعیین و نسبت‌های تحلیل رگرسیون ارائه شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود مؤلفه‌های احساس امنیت، تأیید کردن، نوازش و محبت، با هم توانایی تبیین ۸/۱۸٪ از واریانس تغییرات سبک هویت هنجاری را به‌طور معنادار دارند. براساس نتایج مندرج در جدول، احساس امنیت به‌تنهایی، توانایی تبیین ۸/۱۴٪ از واریانس سبک هویت هنجاری را دارد. با اضافه شدن مؤلفه تأیید کردن، این میزان به ۵/۱۶٪، با اضافه شدن مؤلفه نوازش به ۱۸٪ و با اضافه شدن مؤلفه محبت به ۸/۱۸٪ می‌رسد. با توجه به این نتایج به نظر می‌رسد که از میان مؤلفه‌های مذکور، مؤلفه احساس امنیت سهم بیشتری در پیش‌بینی سبک هویت هنجاری دارد.

ضرایب رگرسیون متغیرهای پیش‌بین نیز نشان می‌دهد که در مدل اول، احساس امنیت ($\beta=۰/۳۸۵$) با توجه به آماره t می‌تواند تغییرات مربوط به سبک هویت هنجاری را با اطمینان ۹۹٪ پیش‌بینی کند. در مدل دوم با اضافه شدن مؤلفه تأیید کردن با توجه به آماره t دو متغیر احساس امنیت ($\beta=۰/۲۹۸$) و تأیید کردن ($\beta=۰/۱۵۸$) با هم می‌توانند تغییرات مربوط به سبک هویت هنجاری را با اطمینان ۹۹٪ پیش‌بینی کنند. در مدل سوم با اضافه شدن مؤلفه نوازش با

توجه به آماره t سه متغیر احساس امنیت ($\beta=0/334$)، تأیید کردن ($\beta=0/227$) و نوازش ($\beta=0/154$) با هم می‌توانند تغییرات مربوط به سبک هویت هنجاری را با اطمینان ۹۹٪ پیش‌بینی کنند و در مدل چهارم با اضافه شدن مؤلفه محبت با توجه به آماره t چهار متغیر احساس امنیت ($\beta=0/303$)، تأیید کردن ($\beta=0/195$)، نوازش ($\beta=-0/219$) و محبت ($\beta=0/142$) با هم می‌توانند تغییرات مربوط به سبک هویت هنجاری را با اطمینان ۹۹٪ پیش‌بینی کنند.

جدول ۹: تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام برای پیش‌بینی تعهد از روی مؤلفه‌های جو عاطفی

مدل	SS	df	MS	F	P
۱	رگرسیون	۱	۸۴۳/۰۶۲	۳۹/۸۶۶	۰/۰۰۰
	باقی‌مانده	۴۹۹	۲۱/۱۴۸		
۲	رگرسیون	۲	۴۶۸/۷۸۹	۲۲/۳۲۳	۰/۰۰۰
	باقی‌مانده	۴۹۸	۲۱/۰۰۰		
۱	تأیید کردن				
۲	تأیید کردن + تشویق کردن				

در جدول ۹ نتایج تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام برای پیش‌بینی تعهد از روی هشت مؤلفه جو عاطفی (محبت، نوازش، تأیید کردن، تجربه‌های مشترک، هدیه دادن، تشویق کردن، اعتماد کردن و احساس امنیت) ارائه شده است. همان‌گونه که در جدول نیز مشاهده می‌شود از میان مؤلفه‌های مذکور، تأیید کردن و تشویق کردن، توانایی پیش‌بینی تعهد را دارند. نسبت‌های معنادار F بیان‌گر آن است که متغیرهای پیش‌بین، قدرت تبیین خوبی دارند ($P<0/05$).

جدول ۱۰: ضریب تعیین و ضرایب رگرسیون مربوط به پیش‌بینی تعهد از روی مؤلفه‌های جو عاطفی

مدل	B	β	t	R	R ²	SE	P
۱ تأیید کردن	۰/۵۵۶	۰/۲۷۲	۶/۳۱۴	۰/۲۷۲	۰/۰۷۳	۴/۵۹۸۶۴	۰/۰۰۰
۲ تأیید کردن	۰/۴۰۱	۰/۱۹۶	۳/۵۰۹	۰/۲۸۷	۰/۰۸۲	۴/۵۸۲۶۰	۰/۰۰۰
تشویق کردن	۰/۲۳۳	۰/۱۱۹	۲/۱۲۱				۰/۰۳۴

در جدول ۱۰ ضریب تعیین و نسبت‌های تحلیل رگرسیون ارائه شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود مؤلفه‌های تأیید کردن و تشویق کردن با هم توانایی تبیین ۸/۲٪ از واریانس تغییرات تعهد را به‌طور معنادار دارند. براساس نتایج مندرج در جدول، تأیید کردن به‌تنهایی توانایی تبیین ۷/۳٪ از واریانس تعهد را دارد و با اضافه شدن مؤلفه تشویق کردن، این میزان به ۸/۲٪ می‌رسد.

ضرایب رگرسیون متغیرهای پیش‌بین نیز نشان می‌دهد که در مدل اول، تأیید کردن ($\beta=0/272$) با توجه به آماره t می‌تواند تغییرات مربوط به تعهد را با اطمینان بیش از ۹۹٪ پیش‌بینی کند. در مدل دوم با اضافه شدن مؤلفه تشویق کردن با توجه به آماره t، دو متغیر تأیید کردن ($\beta=0/196$) و تشویق کردن ($\beta=0/119$) با هم می‌توانند تغییرات مربوط به تعهد را با اطمینان بیش از ۹۹٪ پیش‌بینی کنند.

۷. نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر، بررسی رابطه جو عاطفی خانواده با سبک‌های هویت و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان دختر ۱۲ تا ۱۷ ساله مهاجرین افغانستانی شهر قم بود. نتایج به‌دست آمده از تفسیر و تحلیل‌ها نشان داد که فرضیه پژوهش تأیید شده است؛ یعنی جو عاطفی خانواده بر سبک‌های هویت و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان دختر تأثیر دارد و آن را افزایش می‌دهد. یافته‌های پژوهش حاضر و پژوهش‌های دیگر نشان‌دهنده این واقعیت است که روابط عاطفی و حمایت والدین از فرزندان، نقش مهمی در سازگاری و هویت‌یابی آنها دارد.

نتایج به دست آمده از بررسی فرضیه‌های اول و چهارم پژوهش حاضر با یافته‌های به دست آمده از پژوهش‌های قبلی هماهنگ است. برای مثال، یافته‌های راسبرگ و کیدر (۱۹۹۲)، پاپینی (۱۹۹۴)، مرجان فرزانه‌خو (۱۳۸۷)، رضایی و همکاران (۱۳۸۶)، نجفی، احدی و دلاور (۱۳۸۵)، احمدی (۱۳۸۳) حاکی از آن است که میان جو عاطفی خانواده و سبک هویت، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ یعنی هر اندازه جو عاطفی خانواده مساعدتر باشد به احتمال زیاد به فرزندان برای کسب یا شکل‌گیری هویت کمک خواهد کرد. همچنین جو عاطفی ادراک شده توسط فرزندان، سبک فرزندپروری والدین، سلامت روان والدین، حمایت‌گر بودن، تشویق کردن، روابط گرم و صمیمانه داشتن و دموکرات‌منش بودن والدین در هویت‌یابی و سبک ویژه آن، تأثیرگذار است و هویت موفق‌تری را در فرزندان شکل می‌دهد. بنابراین، خانواده در شکل‌گیری شخصیت فرزندان نقش قابل توجهی را ایفا می‌کند. پیوند ضعیف و نامناسب عاطفی بین والدین و فرزند، عامل بالقوه نیرومندی است که زمینه‌ساز انواع مشکلات شخصیتی و رفتاری می‌شود. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که محبت، بیشترین تأثیر را بر رشد هویت موفق دارد؛ زیرا در کمک به نوجوان برای کسب اطمینان و اعتماد به نفس در تغییرات زندگی و چالش‌هایی که با آن مواجه می‌شود مؤثرترین روش است. سامولیس^۱ و همکاران (۲۰۰۱)، ماتوس^۲ و همکاران (۱۹۹۹)، شولتیس و بلواشتستین^۳ (۱۹۹۴) و کمپل^۴ و همکاران (۱۹۸۴) نشان دادند که ترکیب صمیمیت عاطفی و پذیرش از طرف خانواده و دادن استقلال به نوجوان موجب ایجاد سبک هویت اطلاعاتی در نوجوان می‌شود.

نتایج به دست آمده از بررسی فرضیه‌های دوم و سوم پژوهش حاضر با تأیید و همسویی با نتایج تحقیقات انجام شده توسط سایر پژوهشگران برای مثال، کوردک و فاین (۱۹۹۴)، تام لاستر

1. Samuolis

2. Matos

3. Schulthess & Blustein

4. Compbell

و دیگران (۱۹۹۴)، دابویس و همکاران (۱۹۹۴) حاکی از آن است که میان جو عاطفی خانواده و سازگاری اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

همسویی بین یافته‌های پژوهش حاضر و پژوهش‌های دیگر نشان‌دهنده این واقعیت است که روابط عاطفی پدر و مادر با فرزندان نقش بسیار مهمی در فرایند اجتماعی شدن و سازگار شدن نوجوانان دارد. در خانواده‌هایی که والدین رفتارهای محبت‌آمیز دارند و با فرزندان خود نیز همدلی و تعامل مثبت دارند کودکان نیز با رفتارهای اخلاقی مثبت و توأم با احترام با دیگران ارتباط برقرار خواهند کرد. می‌توان گفت با اینکه والدین و خانواده تنها کسانی نیستند که در اجتماعی کردن فرزندان نقش دارند، اما خانواده، اصلی‌ترین نهاد اجتماعی شدن آنهاست و جنبه‌های عاطفی روابط والدین و فرزندان در این زمینه جایگاه محوری دارد. اگر پدر و مادر روابط گرم و صمیمانه‌ای با فرزندانشان داشته باشند و نیازهای کودکان خود را از راه مطلوب و در حد لزوم تأمین کنند فرزندان نیز با غرور و اعتماد به نفس پا به عرصه زندگی اجتماعی می‌گذارند و در حل مشکلات به خود ترس و بیم راه نمی‌دهند و با دوستان، هم‌کلاسی‌ها، معلمان و محیط و اجتماع مشکلی نخواهند داشت. همچنین اشخاصی متعهد، قوی، واقعیت‌گرا، مبتکر، توانا و لایق در دفاع از خود و اجتماع خواهند بود. خانواده‌هایی که روابط گرم و صمیمانه‌ای با فرزندانشان در پیش می‌گیرند فرزندانی سازگار خواهند داشت. کودکان همان‌طور که مهارت‌های اجتماعی را از راه آموزش مستقیم والدین می‌آموزند با مشاهده شیوه عملکرد والدین در موقعیت‌های مختلف اجتماعی، عملکرد اجتماعی مطلوب را یاد می‌گیرند. می‌توان چنین تبیین کرد که هرچه جو عاطفی خانواده مطلوب‌تر و محبت والدین به فرزندان افزون‌تر باشد فرزندان سازگاری بیشتری از خود نشان می‌دهند.

برخی از پژوهش‌ها نیز نشان می‌دهد که عواملی مانند سطح تحصیلات والدین، شغل والدین، فوت یکی از والدین، مهاجرت و تعداد فرزندان بر وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده تأثیر می‌گذارد. با توجه به اینکه در وضعیت کنونی، مسائل اقتصادی در خانواده زمینه‌ساز پیشرفت در بسیاری از امور محسوب می‌شود، طبیعی است اگر خانواده از این نظر در سطح

ضعیفی باشد جو عاطفی خانواده از این عوامل تأثیر می‌پذیرد. (عربی، ۱۳۸۶) فضای عاطفی گرم و صمیمی خانواده که در آن فرزندان و نوجوانان احساس امنیت کنند و از طرف والدین مورد توجه و تشویق واقع شوند و مورد مهر و محبت قرار بگیرند قادر به پیش‌بینی سازگاری اجتماعی در نوجوانان است. تحقیقات نشان می‌دهد که عشق و محبت، پذیرش و اعتماد، تشویق و ستایش فرد و نظام ارزشی بین فردی خانواده از عوامل تعیین‌کننده سازگاری فرد در بیرون از محیط خانواده است (حسین‌زاده، ۱۳۸۶).

هرگاه نگرش والدین نسبت به نوجوان نامطلوب باشد مانند نگرش مستبدانه، سهل‌گیرانه، غیرمسئولانه و توأم با بی‌توجهی، سازگاری فرد با مدرسه، هم‌سالان و جامعه را دشوار می‌کند. فردی که محبت را در خانه تجربه نکند ایجاد روابط محبت‌آمیز در خارج از خانواده را دشوار می‌یابد و در نتیجه، نگرش بی‌تفاوت، بی‌علاقه و خصمانه نسبت به مردم خواهد داشت. در هر دو حال، روابط اجتماعی او مختل می‌شود. فرد با روابط خانوادگی به‌ویژه روابط پدر و مادر با یکدیگر، تطابق با معیارها و ارزش‌ها و آداب و رسوم گروه‌های اجتماعی خارج از خانه را فرامی‌گیرد و با دیگران همکاری می‌کند. الگوهای رفتار اجتماعی فرد مشابه به والدین اوست.

در خانواده‌ای که تنبیه و مجازات حاکم است و روابط و همبستگی بین اعضای آن گسسته است فرد رفتار پرخاشگرانه‌ای از خود نشان می‌دهد. در محیط آزاد و آرام و در خانواده‌ای که روابط و همبستگی‌های شاد و رضایت‌بخش بین اعضای آنها حاکم است احساس اعتماد به نفس و پذیرش اجتماع در فرد پرورش یافته، موجبات سازگاری او در محیط کار، درس و اجتماع فراهم می‌شود. بدین ترتیب می‌توان نتیجه گرفت هر جا که ناسازگاری به چشم می‌خورد باید به دنبال ریشه‌ها و علل اجتماعی آن در محیط پرورش اولیه فرد یعنی، خانواده و شیوه ارتباط والدین با کودک و نوجوان و کیفیت تعامل آنها با فرزندان بود. همسویی یافته‌های پژوهش حاضر با پژوهش‌های دیگر بیان‌گر آن است که روابط عاطفی والدین با یکدیگر و فرزندان، شیوه‌های فرزندپروری، قاطعیت همراه با ارائه آزادی به فرزندان و در مجموع جو عاطفی حاکم بر خانواده نقش بسیار مهمی در فرایند رشد و هویت‌یابی و سازگاری نوجوانان دارد. تبیین نتایج پژوهش

حاضر به مدد نظریه‌های مختلف روان‌شناسی که به ارتباط عاطفی والدین و فرزندان و چگونگی تأمین نیازهای عاطفی آنها توجه داشته‌اند، امکان‌پذیر است. برای مثال، فروید بر تجربه‌های کودک در پنج سال نخست حیات و ارتباط عاطفی والدین با او و اریکسون بر اهمیت شکل‌گیری اعتماد در نخستین سال حیات تأکید کرده‌اند. (فیست و فیست، ۱۳۸۹)

مازلو (۱۹۷۰) در نظریه انگیزشی - شخصیتی خود به ارضای نیازهای اساسی از جمله نیازهای عاطفی و نقش والدین در تأمین آنها توجه خاص مبذول داشته است. از نظر او سلامت جسمی و روانی و سازگاری در پرتو تحقق این نیازهای اساسی امکان‌پذیر است و اضطراب و دیگر جلوه‌های ناسازگاری زائیده محرومیت از ارضای این نیازهای اساسی است. بنابراین، می‌توان گفت که هر اندازه، خانواده از محیط و جو عاطفی سالم و در نتیجه رفتارها و تعاملات سالم‌تری بهره‌مند باشد و صداقت، صمیمیت، یک‌دلی، یک‌رنگی، ملاحظت، مهربانی و عشق بر فضای عمومی خانواده مستولی شود به همان میزان نیز فرزندان در کسب هویت، افزایش اعتماد به نفس و داشتن خودپنداره مثبت و روابط اجتماعی موفق‌تر بوده و در نتیجه با وقایع زندگی و اطرافیان، سازگارانه‌تر برخورد خواهند کرد.

فهرست منابع

۱. بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۴). فرهنگ جامع روان‌شناسی - روان‌پزشکی. تهران: انتشارات فرهنگ معاصر.
۲. پاپالیا، دایان ای.، الدز، سالی وند.، و فلدمن، روت داسکین (۱۳۹۱). روان‌شناسی رشد و تحول انسان. مترجم: قهستانی.، و همکاران. تهران: انتشارات رشد.
۳. حقیقی، جمال.، شکرکن، حسین.، و موسوی شوشتری، مژگان (۱۳۸۱). بررسی رابطه جو عاطفی خانواده با سازگاری دانش‌آموزان دختر پایه سوم مدارس راهنمایی اهواز. نشریه علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۷۹-۱۰۸ (۲).
۴. رایکن، ریچارد (۱۳۹۳). نظریه‌های شخصیت. مترجم: فیروزیخت. تهران: نشر ارسباران.
۵. شرفی، محمدرضا (۱۳۸۱). جوان و بحران هویت. تهران: سروش.
۶. فیست، جس.، و فیست، گریگوری جی (۱۳۸۶). نظریه‌های شخصیت. مترجم: سیدمحمدی، یحیی. تهران: نشر روان.
۷. مازلو، آبراهام اچ (۱۳۷۱). انگیزش و شخصیت. مترجم: رضوانی، احمد. مشهد: آستان قدس رضوی.
۸. نظریور، محمدتقی.، و عمادی، سیدجواد (۱۳۸۸). بررسی راهکار دین در حل بحران هویت در دوران جوانی. نشریه مهندسی فرهنگی، - (۲۷ و ۲۸)، ۲۱-۳۵.

۹. نوابی نژاد، شکوه (۱۳۸۱). مشاوره ازدواج و خانواده‌درمانی. تهران: انجمن اولیا و مربیان.
۱۰. هومن، حیدرعلی (۱۳۷۶). آمار توصیفی در علوم رفتاری. تهران: نشر پارسا.
11. Monsutti, A. (2008). Afghan migratory strategies and the three solutions to the refugee problem. *Refugee Survey Quarterly*, 27(1), 58–73.
12. Hamm, L., Scott, A., & Massfeller, H. (2015, November). "They wanted to study us; they didn't want to help us": The impact and implications of immigration and demographic changes on teachers, administrators, students and community members in New Brunswick and Alberta'. In *Common Wealth and Uncommon Citizenships Conference*, University of Alberta, Edmonton AB (Vol. 7).
13. Demo, D. H. (1991). A sociological perspective on parent-adolescent disagreements. *New Directions for Child and Adolescent Development*, –(51), 111–118.
14. Miller, K. A., & Kohn, M. L. (1983). The reciprocal effects of job conditions and the intellectuality of leisure time activities. In *Leisure, work and family. Some papers presented to the 10th World Congress of Sociology*, Mexico City, – (20–32).
15. Jiménez, T. R. (2010). *Replenished ethnicity: Mexican Americans, immigration, and identity*. USA: Univ of California Press
16. Rothberg, B., & kidder, D. (1992). Double Trouble: Lesbians emerging from alcoholic families. *Journal of chemical Dependency Treatment*, 5(1), 77– 92.
17. Rosenberg, S. (1988). Self and others: studies in social personality and autobiography. *Advances in experimental social Psychology*, –(21), 56– 96.
18. Berzonsky, M. D. (2003). Identity styles and well-being: Does commitment matter? *Identity: An International Journal of Theory and Research*, –(3), 131– 142.